

Невже калюжею Росії
Замре твоя широчина?
...А над степами вітер віє,
А в небі гуркотить весна.

Євген Маланюк

**Життєвий і творчий шлях.
Збірка «Стилет і стилос»**

Є. Маланюк — один із найпомітніших українських поетів ХХ століття, навіть не уявляв собі, що йому судилася терниста письменницька доля, а втім, вона виявилася типовою для молодих емігрантів, передовсім учасників нещасливих для нації визвольних змагань 1917—1921 рр.

Євген Маланюк

**Не забути тих днів ніколи:
Залишали останній шмат.
Гуркотіли й лякались кола
Під утомлений грім гармат.
Налітали зловісні птахи,
Доганяли сумний похід,
А потяг ридав: На Захід ...
На Захід ... На Захід ...
І услід - реготався Схід.
Роззявляв закривавлену
пащу.
П'яний подих нудив, як
смерть.
Де ж знайти нам за тебе
кращу
Серцем, повним Тобою
вщерть?**

- У його жилах завжди нуртувала кров запорожців, котрі в середині XVIII ст. заснували серед херсонських степів Архангел-город (нині — Новоархангельськ). Тут і народився Є.Маланюк 2 лютого 1897 р. у родині українських інтелігентів, де зберігалася пам'ять про козацьку славу та чумацьку минувшину (дід Василь).

- У Єлисаветграді закінчив реальну школу (навчався разом із Юрієм Яновським), був студентом Петербурзького політехнічного інституту. В роки Першої світової війни служив офіцером у царській армії, закінчив Київську військову школу. В період УНР (1917–1921) стає старшиною петлюрівської армії.

- Після падіння української держави перебував у таборі інтернованих у Каліші, де в 1922–1923 рр. разом із М.Селегієм видавав щомісячник «Веселка». У 1923 р. переїздить до Чехословаччини. У цьому ж році у м.Подєбради закінчив Українську господарську академію і працює інженером на роботах у Варшаві й Празі. Активно друкується в галицькій та еміграційній періодиці, зокрема, в «Літературно-науковому віснику», «Віснику», часописі «Ми» тощо. У Варшаві й Празі знайомиться і зближається з ідеологом українського інтегрального націоналізму Дмитром Донцовим, письменником та історіософом Юрієм Липою, поетами Юрієм Кленом, Олексою Стефановичем та іншими і стає найбільш одіозною постаттю в культурному житті української еміграції. Після Другої світової війни входить до МУРу (Мистецький Український Рух) і деякий час мешкає у Німеччині, викладає математику в Українській гімназії в м. Регенсбург. Наприкінці 40-х переїздить до США і мешкає в Нью-Йорку. Помер 1968 р. і похований в «українському пантеоні» у Баунд Бруку.

2 жовтня 1967

“Мій єдиний і вся сім'я,

тут також "бабине літо", але досить мінливе - два-три дні, а потім знову осінь і холод. Тому мені довелось втікати з Гантеру (холод, 25.09), хоч ще 21.09 я купався...

Я радий, що маєш пристойну працю і взагалі працюєш. Але я мушу тобі сказати: найголовніше і найважливіше - це ступінь доктора, це повинно бути основним завданням. Ти мусиш над цим зосередитися, сконцентрувати працю і волю. Дуже Тебе прошу і нагадую про це. Дякую за квіти і художника Бобка.

Пані доктор сердечно дякує за вітання і побажання.

У мене також багато роботи, але я також "лінюю"... а Маміки немає.

Цілую. Вас Та і Ді.”

Обірвалася мить. Зупинилося серце козаче.
Тільки хмари і синь. І та сама гірка чужина.
А за милями миль, там, де степ вітровіями плаче,
Набрякає земля. Починається рання весна.
І гримить далина. Отривається з криги Синюха.
Виринається в степ, де легенди і скитські боги.
Припливає з висот, із незвіданих меж виднокруча
Непокорена тінь, щоб на рідні лягти береги ...
Дні, вогні, переходи, ісходи.
Сонцеярі пожари - і серце поета-борця.
Із піднятим чолом, наче князь, він проходив
негоди

Із пером і мечем - неухильно твердий до кінця.
Завершилася путь. Наче пісня - сувора і славна.
Відпливає поет. Залишає хвалу і хулу.
І затужить, заплаче за ним Ярославна.
Україна заплаче на древнім козацькім валу.

«Стилет чи стилос? Не збагнув...»

Тут загострювалася давня проблематика світової літератури: що має бути визначальним у художній творчості - краса чи служіння суспільним інтересам. Ця полеміка в інтерпретації Є.Маланюка відобразилася в символах стилоса (паличка для писання на вощаній дощечці) та стилета (невеликий кинджал з тонким тригранним клинком).

Прокляттям, прокляттям ця назва,
Це світле і тихе "Поляне",
Мешканцям залитої кров'ю
І п'яної кров'ю землі,-
З очима в розтерзаних язвах,
З очима в кривавім тумані,
Чиї воронії брови
Загнулись в татарські шаблі.
- О ні. Не світлий, не тихий
Селянський вечірній спокій, -
Єдиним полем бою
Розгорнулася далечінь:
Вітром регоче - лихо,
Псалми виють - епохи,
На вітровім безкраю
Сурмою
Вітер
Історії,
В просторах
Дзвенять мечі!
- Ти думав: повернешся з поля,-
Чекає вечеря, жінка,
Сонцем нагріта призьба,
Місяць, бандура ... Так?
А крик від пекельного болю.
А бою криваві обжинки.
А в грозах і бурях іспит.
А смертю роздерті уста.

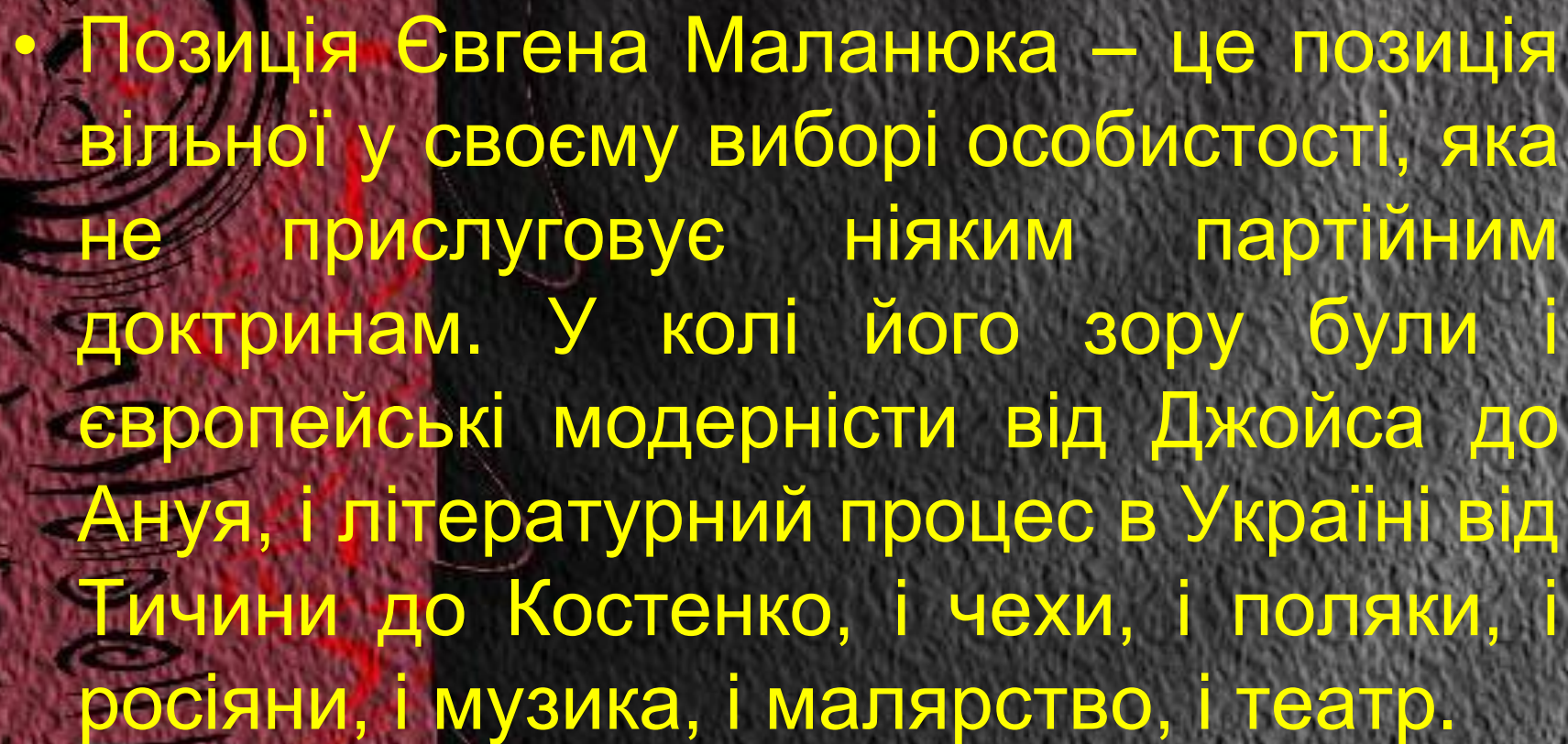
Ліричний герой Є. Маланюка

- Ліричний герой Є. Маланюка начебто витесаний з грубого каменю: вражає своїм суворим виглядом, відображає світогляд безкомпромісного максималіста, перейнятого загостреним чуттям часу. Історіософічні видіння, охоплені бойовими кличами Київської Русі, обвіяні гарячими вітрами Дикого поля, насичені вольовою енергією І.Мазепи й П. Орлика, мали колір «державної бронзи».

«Нас можна як народ знищити лише шляхом самознищення»

- Тяжким хрестом лежать шляхи,
Ясні в ночах, вони сліпі вдень:
Рамено - з заходу на схід,
Рамено - з півночі на південь.
І так розп'ята - віки -
Вогонь буття не загасила,
Невичерпальний дух який!
Яка непереможна сила!
Гноблять, калічать, труять рід,
Здається, знищено вже й слід,
Лиш потурнаки й яничари.
І ось - Стефаник і Куліш,
Ось - Коцюбинський, Леся -
квіти
Степів страждальної землі,
Народу самотійні діти!
А то підземно загуде
Вулканом націй ціла раса,
І даром божеським гряде
Нам Прометеїв дух Тараса.

-
- Позиція Євгена Маланюка – це позиція вільної у своєму виборі особистості, яка не прислуговує ніяким партійним доктринам. У колі його зору були і європейські модерністи від Джойса до Ануя, і літературний процес в Україні від Тичини до Костенко, і чехи, і поляки, і росіяни, і музика, і малярство, і театр.

- **Стомившись бути
полем бою, полем,
Що байдуже
приймає щедру
кров,
Коритися сей нарід
був здоров,
Молив віки, як ми
тепер ось молим.
А він все пухне, той
всесвітній Голем –
Мертвечино
матерії, маро!
Та вдарить день і
загуде Дніпро
Й хрестом своїм ми
ідола розколем.**

• Купив цей час
фальшивою ціною:
Ісходом, втечею,
роками болю й зла.
А треба було впасти
серед бою
На тій землі, де
молодість цвіла.
А треба було
вдряпатись кігтями
Заклятих рук в той
кривнорідний ґрунт,
Зерном лишитись -
хай би в вочій ямі,ь-
Щоб вирости з землі і
гнів, і бунт ...

• Шматками
розпадається морок,
І ти, – нащадче мій,
збагнеш,
Як крізь тисячолітній
порох
Розгорнеться
простір без меж.
Збагнеш оце, чим
серце билось,
Яких цей зір нагледів
мет,
Чому стилетом був
мій стилос,
І стилосом бував
стилет.

- Є. Маланюк виходив із відповідного розуміння своєрідності українського письменства, змушеного реалізувати свій талант у несприятливому для творчості національному середовищі. Він мусив торувати шлях до незалежності та державності України, виконувати чимало позалітературних функцій, тому що завжди бракувало національно свідомих фахівців, але при цьому лишатися митцем, писати свої твори за законами краси. Така проблема ніколи не поставала перед письменниками історично визначених у власних державах націй (англійської, французької, шведської, російської тощо).
- Є. Маланюк не тільки порушив визначальне питання української дійсності, а й знайшов необхідне його розв'язання, присвятивши цьому все своє творче життя.

Не треба ні Паризьких бруків,
Ні Праги вулиць прастарих:
Все сняться матернії руки,
Стара солома рідних стріх ...
Десь сіре поле в чорних
круках,
Що пророкують: кари, кар.
А я тут, на чужинних бруках,
Чужий - несу чужий тягар.
А я на полум'ї розлуки
Назавше спалюю роки,
І сниться степ твій, сняться
луки
І на узгір'ях вітряки.
Там свист херсонського
простору.
Там вітер з кришталевих
хвиль.
А тут - в вікні опустиш штору
-
І п'єш самотній, смертний
біль ...

Напружений, незламно-
гордий,
Залізних імператор
строф -
Веду ці вірші, як когорти,
В обличчя творчих
катастроф.
Шматками розпадеться
морок,
І ти, нащадче мій,
збагнеш,
Як крізь тисячолітній
порох
Розгорнеться простір без
меж.
Збагнеш усе чим серце
билось,
Який цей зір нагледів
мет.
Чому стилетом був мій
стилос
І стилосом бував стилет.